

หวยใต้ดิน: ความมั่นคงทางรายได้ของประเทศไทย

Illegal Lottery: Income Security in Thailand

บทความวิจัย

อิสริย์ ภักดีศรีแพง^๑Itsaree Phaksipaeng^๑รัตพงษ์ สอนสุภาพ^๒Rattaphong Sonsuphap^๒

บทคัดย่อ

บทความที่เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๔ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเจ้ามือรายใหญ่และรายย่อย กลุ่มผู้ซื้อหวยใต้ดิน กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มนักวิชาการด้านต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพื้นที่และการคงอยู่ของธุรกิจหวยใต้ดินในสังคมไทย และเพื่อศึกษาปฏิบัติการวาทกรรม การพนันที่ใช้เบียดขับพื้นที่หวยใต้ดินในสังคมไทย

ผลการศึกษา ประการแรก พื้นที่และการคงอยู่ของธุรกิจหวยใต้ดินในสังคมไทย พบว่า อัตลักษณ์ของหวยใต้ดิน มีการเลื่อนไหลจากการพนันที่ผิดกฎหมาย เป็นกิจกรรมที่เบียดบังรายได้ของรัฐ และภาพลบในรูปแบบเดิม ๆ ไปสู่พื้นที่ใหม่ในหลายบริบท ได้แก่ ๑) บริบททางเศรษฐกิจ แปรเปลี่ยนเป็นทางเลือกหนึ่งของการจัดปัญหาทางเศรษฐกิจ ๒) บริบททางสังคม เป็นการเสี่ยงโชคเป็นกิจกรรมสันทนาการมีการผลิตซ้ำถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ๓) บริบททางการเมือง มีความสัมพันธ์ที่โยงใยกันผ่านธุรกิจหวยใต้ดิน ระบบอุปถัมภ์ลดความเหลื่อมล้ำของความต่างในสาขาอาชีพ กลายเป็นเครือข่ายทางการเมือง

ประการที่สอง ปฏิบัติการวาทกรรมการพนันที่ใช้เบียดขับพื้นที่หวยใต้ดินในสังคมไทย ๑) ปฏิบัติการทางวาทกรรมของกระบวนการสร้างภาพแทนความจริงก่อให้เกิดความเชื่อมโยงของวาทกรรมหลักและวาทกรรมรองรัฐสร้างปฏิบัติการสถาปนา “วาทกรรมหลัก” คือหวยรัฐหรือสลากกินแบ่งรัฐบาล และสร้างคู่ตรงข้ามที่แตกต่างและด้อยคุณค่ากว่าขึ้นมา เรียกว่า ปฏิบัติการสถาปนา “วาทกรรมรอง” คือ หวยใต้ดิน ๒) การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ที่แสดงให้เห็นถึง

^{๑-๒} หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

The Degree of Doctor of Philosophy in Leadership in Society, Business and Politics, College of Social Innovation, Rangsit University

^๑ E-mail: lovelyamy@hotmail.com

^๒ E-mail: rattsonsuphap@gmail.com

ความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของแนวคิดวาทกรรม อำนาจ ความรุนแรง กับแนวคิดลัทธิวิทยาที่ร่วมกันสร้างภาพแทน ความจริงคู่ตรงข้าม ผ่านรูปสัญลักษณ์ว่า “รัฐ” กับ “ใต้ดิน” ให้แกหวนนำไปสู่การเป็นคู่ตรงข้ามอย่างสมบูรณ์ สร้างความ ถูกต้องและชอบธรรมให้แก่หวนรัฐในการเป็นวาทกรรมหลัก ภายใต้บริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งบริบท ดังกล่าวเป็นปัจจัยแวดล้อมสำคัญที่ส่งผลต่อการประสบความสำเร็จ ในการแย่งชิงพื้นที่เฉพาะอันเป็นพื้นที่ทางความคิด และการยอมรับจากผู้คนในสังคมไทย

คำสำคัญ: หวนใต้ดิน, วาทกรรม, สังคมไทย

Abstract

This qualitative research uses research methodology which including documentary research and in-depth interviews with key informants representing 4 groups: government officers, Illegal business and Lottery business in Nakhon-ratchasima and Loei Province also academicians. The research aims to investigate the space and existence of the illegal lottery in Thai society and concentrate to study on discursive practices of gambling had driven Illegal lottery in Thai society.

The result of this research is separated into two categories, First: the space and the existence of illegal lottery business in Thai society shown that illegal lottery identity change from illegal gambling to new space in several contexts.

1) Economic context: One option is to eliminate economic problems. 2) Social context: As a matter of luck, as a recreation activity with reproducing

transmitted from generation to generation.

3) Political context: They have business relationships through illegal lottery. Patronage reduces the disparity of different professionals to become political network.

Second: Discursive practices of gambling had driven illegal lottery in Thai society. 1) Discursive practices of the image of truth causing link for dominant discourse namely Government Lottery and subdominant discourse namely illegal lottery. 2) Critical discourse analysis shows the relationship between the concept of discourse, power, violence and semiology that cause image of truth sets of binary opposition thru signifier “Government” and “Illegal” that led to a completely binary opposition.

Keywords: Illegal Lottery, Discourse, Thai Society

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยรู้จัก “หวน” ในระยะแรก ๆ ราวปี พ.ศ. ๒๓๖๐ สมัยรัชกาลที่ ๓ การก่อตัวของหวนเป็นเพียงการพนัน ที่เล่นกันระหว่างคนจีนอพยพเท่านั้น ซึ่งในอดีตประเทศ จีนมีการพนันทายตัวหนังสือของจีน เรียกว่า “ฮวยหวน” แปลว่า ชุมนุมดอกไม้ สาเหตุที่เรียกเช่นนี้ เพราะเริ่มแรก มีการเขียนตัวหวนเป็นรูปดอกไม้ ภายหลังจึงเปลี่ยนเป็น เขียนชื่อคนโบราณเป็นภาษาจีนลงป้ายละชื่อแต่เนื่องด้วย คนไทยอ่านหนังสือจีนไม่ออก เจ้าสัวหง (ยี่โกสง) จึงคิดนำเอา อักษรไทยที่ใช้เริ่มจาก ก ข ข ค ค เรื่อยไปตามลำดับมาแทน โดยตัดอักษรทั้ง ๘ ตัว คือ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ศ ษ ด้วย เหตุที่เขียนอักษรไทยในแผ่นป้ายนี้เองจึงเป็นที่มาของการ

ออกหวย ก ข ในปี พ.ศ. ๒๓๗๗ เป็นครั้งแรกจากปัญหาภาวะฝนแล้ง ผลผลิตทางการเกษตรลดลง เศรษฐกิจฝืดเคืองเงินทองหายากประชาชนไม่กล้าใช้จ่าย ทำให้รัฐบาลจัดเก็บภาษีได้น้อยลง รัชกาลที่ ๓ ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งโรงหวยของรัฐ มีการให้สัมปทานแก่นายโรงหวยในการดำเนินการจัดให้มีการเสี่ยงทายตัวอักษรอย่างถูกกฎหมาย ได้รับการรับรองจากรัฐเรียกว่าโรงหวย กข (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, ๒๕๔๓: ๑๕๒-๑๕๓) เหตุนี้เอง “หวย” จึงถือเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นเศรษฐกิจ นำรายได้เข้ารัฐผ่านการจัดเก็บอากรต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๔ มีการจัดเก็บภาษีการพนัน เพิ่มจากอากรบ่อนเบี้ย ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงมีพระราชดำริจะยกเลิกหวยเนื่องจากปัญหาโจรผู้ร้ายชุกชุมจากการเล่นหวย แต่ด้วยรายได้หลักของรัฐคือรายได้จากอากรหวย จึงได้ทรงยกเลิกอากรบ่อนเบี้ยก่อน และต่อมามีการยกเลิกอากรหวยในสมัยรัชกาลที่ ๖ จากการยกเลิกหวย ก ข รัฐได้นำลอตเตอรี่เข้ามาดำเนินการแทน (สังคิต พิริยะรังสรรค์ นวลน้อย ตรีรัตน์, ยงยุทธ ไชยพงศ์ และคณะ, ๒๕๔๖: ๑๗๑-๑๗๕) ถือเป็นการเปลี่ยนรูปแบบจากการเสี่ยงทายตัวอักษรมาเป็นการเสี่ยงทายตัวเลข แต่ในมุมมองประโยชน์ของหวย ก็ยังคงเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นเศรษฐกิจ นำรายได้สู่รัฐ จวบจนปัจจุบันที่มีหวยรัฐ หรือสลากกินแบ่งรัฐบาล สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลนำส่งรายได้จากการจัดจำหน่ายเข้าแผ่นดินเป็นจำนวนมหาศาล ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๕๒ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลนำส่งเงินเป็นรายได้แผ่นดินรวมทั้งสิ้น ๗๑,๘๖๕ ล้านบาท เฉลี่ยปีละ ๑๑,๙๗๘ ล้านบาท (รัตพงษ์ สอนสุภาพ และศรีณย์ ธิติลักษณ์, ๒๕๕๔: ๓๘)

ในแง่ของจำนวนผู้เล่นหวยใต้ดินนั้น จากการสำรวจ สังคิต พิริยะรังสรรค์, นวลน้อย ตรีรัตน์, ยงยุทธ ไชยพงศ์ และคณะ (๒๕๔๖: ๒๐๙) ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ มีจำนวนผู้เล่นประมาณ ๒๓.๗ ล้านคน และในปี พ.ศ. ๒๕๕๓

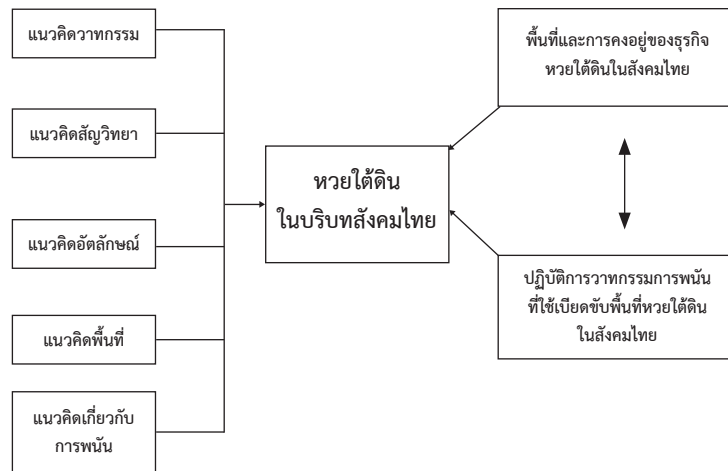
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้สำรวจพบว่า มีประชากรนิยมเล่นหวยใต้ดินทั้งเล่นประจำและเล่นเป็นครั้งคราว จำนวนรวม ๑๙.๙ ล้านคน ซึ่งการสำรวจทุกครั้งยังคงให้ภาพเหมือนกันในประเด็นที่ว่า สังคมไทย ผู้เล่นหวยใต้ดินมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง สามารถพบได้ที่ในเมืองหลวงและที่เขตชนบท ทั้งในและนอกเขตเทศบาล พิจารณาจากภาพรวมของการพนันทุกประเภท พบว่า หวยใต้ดิน มีมูลค่า ๑๐๒,๐๕๘ ล้านบาท เป็นร้อยละ ๒๘.๖ สลากกินแบ่งรัฐบาลมีมูลค่า ๗๖,๗๖๙ ล้านบาท เป็นร้อยละ ๒๑.๕ ของมูลค่าการพนันทั้งหมด (พินิจ ลาภอนานนท์ และคณะ, ๒๕๕๔: ๑๒๔) จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าในแต่ละปีรายได้ที่ควรเป็นของรัฐต้องสูญเสียให้แก่หวยใต้ดินนั้นมีจำนวนมหาศาล

ด้วยเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเพื่อค้นหาคำตอบในประเด็นที่ว่า มีเงื่อนไขและปัจจัยใดที่ทำให้ธุรกิจหวยใต้ดินยังคงมีพื้นที่ดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจการเมือง และสังคมไทย มีการผลิตซ้ำทางสังคม โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ส่งผลให้หวยใต้ดินกลายเป็นคู่ตรงข้ามกับสลากกินแบ่งรัฐบาล ซึ่งมีสถานะถูกต้องตามกฎหมาย หวยใต้ดินจึงถูกเบียดขับจากกลไกรัฐที่ควบคุมและต้องการขยายพื้นที่ให้แก่หวยรัฐ ในขณะที่หวยใต้ดินพยายามโต้ตอบ หรือปฏิเสธภาพแทนความจริงด้านลบ และได้เคลื่อนเปลี่ยน เลื่อนไหลสู่อัตลักษณ์ใหม่ของหวยใต้ดินภายใต้บริบทสังคมไทย

วัตถุประสงค์การศึกษา

๑. เพื่อศึกษาพื้นที่และการคงอยู่ของธุรกิจหวยใต้ดินในสังคมไทย
๒. เพื่อศึกษาปฏิบัติการวาทกรรมการพนันที่ใช้เบียดขับพื้นที่หวยใต้ดินในสังคมไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยจะบูรณาการร่วมกัน (Integrated Approaches) จากหลายแนวคิดหลายทฤษฎี ประกอบด้วย แนวคิด Postmodernism แนวคิด Post-structuralism และแนวคิด Political Economy ทั้งสามแนวคิดทฤษฎี จะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (Interaction) ภายใต้บริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองไทย ประกอบด้วย แนวคิดวาทกรรม แนวคิดสัญวิทยา แนวคิดอัตลักษณ์แนวคิดพื้นที่ และแนวคิดเกี่ยวกับการพนัน

แนวคิดวาทกรรม เป็นแนวคิดของ มิเชล ฟูกูต์ (Michel Foucault, 1970) ได้ให้ความหมายของ “วาทกรรม” ว่า หมายถึง ระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (Constitute) เอกลักษณ์ (Identity) และความหมาย (Significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง ความรู้เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงอำนาจ ความรู้ทำให้มีอำนาจ ความรู้ที่ปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ และปฏิบัติการของความรู้ถูกกำหนดโดยระบบความรู้ที่เรียกว่า องค์ความรู้ซึ่งองค์ความรู้ในแต่ละยุคสมัยสร้างสิ่งที่เรียกว่า “วาทกรรม” ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ชี้ว่า “วาทกรรม ทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่ และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง

ขณะเดียวกันนั้นก็ทำหน้าที่เก็บกด/ปิดกั้น มิให้เอกลักษณ์และความหมายของบางอย่างเกิดขึ้นหรือไม่ก็ทำให้เอกลักษณ์และความหมายของบางอย่างดำรงอยู่แล้วในสังคมเลื่อนหาย (Displace) ไปพร้อม ๆ กันด้วย” (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, ๒๕๕๔: ๒๐)

แนวคิดนี้ผู้วิจัยจะนำมาศึกษาปรากฏการณ์หวนใต้ดินในสังคมไทย ๒ ประเด็น คือ ประเด็นแรก เป็นแนวทางการศึกษาที่แสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างปฏิบัติการทางวาทกรรมของกระบวนการสร้างภาพแทนความจริงของวาทกรรมหลักและวาทกรรมรอง ประเด็นที่สอง เป็นการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของแนวคิดวาทกรรม อำนาจ และความรุนแรง

แนวคิดสัญวิทยา (Semiology) หรือสัญศาสตร์ (Semiotics) เป็นศาสตร์ที่ได้รับการพัฒนาอย่างจริงจังในช่วงต้นศตวรรษที่ ๒๐ โดยมีนักวิชาการหลายท่าน อาทิ เฟอร์ดินันด์ เดอ โซซูร์ (F. de Saussure, 1910) นักภาษาศาสตร์ชาวสวิสเซอร์แลนด์ โรลันด์ บาร์ธ (Roland Barthes, 1964) นักสัญวิทยาชาวฝรั่งเศส ซึ่งปัจจุบันทฤษฎีดังกล่าวได้รับความนิยมในการใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ

การหาความรู้แบบสัญวิทยาไม่ได้อยู่ที่การพยายามค้นหาความหมายในสรรพสิ่ง แต่อยู่ที่การค้นหาถึงรูปแบบและกระบวนการของการผ่า/แบ่ง/ตัดของภาษาที่กระทำต่อสรรพสิ่งจนก่อให้เกิดความหมายขึ้นมา อีกนัยหนึ่งคือ “ความหมาย” เป็นเรื่องของความแตกต่าง/ตรงข้าม ไม่ได้เกิดจากเนื้อในของสิ่งนั้น คู่ตรงข้ามของสรรพสิ่งก็ร่วมกันกำหนดความหมายซึ่งกันและกัน ซึ่งผู้วิจัยจะนำแนวคิดดังกล่าวมาศึกษาปรากฏการณ์หอยใต้ดินในสังคมไทย โดยการเลือกใช้คำ/ภาษาผ่านรูปสัญลักษณ์ว่า “บนดิน” กับ “ใต้ดิน” ซึ่งบริบทดังกล่าว เป็นปัจจัยแวดล้อมสำคัญที่ส่งผลต่อการประสบความสำเร็จในการแย่งชิงพื้นที่เฉพาะอันเป็นพื้นที่ทางความคิดและการยอมรับจากผู้คนในสังคมไทย

ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดสัญวิทยาเป็นแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนด “คำ/ภาษา” ของรูปสัญลักษณ์ที่แตกต่างระหว่างคำว่า “หวยรัฐบาล” กับ “หวยใต้ดิน” ซึ่งส่งผลให้เกิดการสื่อความหมายสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นความคิดและจินตภาพของคำว่า “หวย” โดยการเลือกใช้คำ/ภาษาผ่านรูปสัญลักษณ์ว่า “บนดิน” กับ “ใต้ดิน” ทำให้ความหมายสัญลักษณ์ที่สื่อออกมาแสดงถึงความคิดและจินตภาพที่แตกต่างกันและมีคุณค่าที่ไม่เท่ากัน

แนวคิดอัตลักษณ์ เป็นแนวคิดของ สจิวต ฮอลล์ (Stuart Hall, 1996) เสนอว่า “อัตลักษณ์” ถูกผลิตในบริบทของสังคมที่เชื่อมโยงความคิดของปัจเจกบุคคลและโลกทางสังคม โดยกระทำการสร้างสัญลักษณ์ (Symbolizing) ได้แก่ ภาษา ท่าทาง ภาพลักษณ์ และวัตถุต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่ใช้แทน (Stand for) หรือแสดงถึง (Signify) สิ่งอื่น ทั้งตัวเราเองและสภาพแวดล้อม แท้จริงแล้วอัตลักษณ์ต่าง ๆ เป็นเพียงการเชื่อมโยงองค์ประกอบของวาทกรรมในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง เมื่อบริบทเปลี่ยนไปค่านิยมของอัตลักษณ์ก็สามารถเปลี่ยนไปได้ด้วย ความหมายของอัตลักษณ์ไม่ได้มีรากฐานอยู่ภายในตัวมันเอง แต่เพราะอาศัยความหมายด้านตรงข้าม

มาเปรียบเทียบ “ความเป็นอื่น” ที่ถูกปฏิเสธคือคู่ตรงข้ามที่เป็นเงื่อนไขจำเป็นของอัตลักษณ์ (Stuart Hall, 1996: 5-6) ซึ่งเป็นการสร้างภาพแทนความจริง คือ ผลผลิตของกระแสด้านสารัตถะนิยมที่เตือนให้ตระหนักถึงปัจจัยของอำนาจที่แฝงในกระบวนการสร้างภาพที่ปรากฏอยู่ในสื่อชนิดต่าง ๆ กระบวนการสร้างภาพความจริงมีความสำคัญในฐานะเป็นยุทธศาสตร์ของอำนาจ เป็นตรรกะของวาทกรรมที่ปรากฏอยู่ในสื่อ ซึ่งให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจวาทกรรมและอัตลักษณ์ และการเลื่อนไหลอัตลักษณ์ คือ การไม่หยุดนิ่งตายตัวของอัตลักษณ์ เป็นกระบวนการในการต่อรองหรือปฏิเสธตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมที่ถูกยึดเยียดมาให้การปฏิเสธไม่จำเป็นต้องต่อต้านโดยตรง หรือสร้างอัตลักษณ์ที่ตรงกันข้ามขึ้นมา แต่เป็นเพียงการสร้างนัยความหมายใหม่ขึ้นมาแทน (อภิญา เพื่องฟูสกุล, ๒๕๕๖)

แนวคิดนี้ผู้วิจัยจะนำมาศึกษาปรากฏการณ์การดำรงอยู่ของหอยใต้ดินในสังคมไทยด้วยการค้นหารูปแบบและวิธีการโต้ตอบ/ปฏิเสธ และการต่อต้านขัดขืนด้วยการพลิกนัยความหมายไปสู่การสร้างความหมายใหม่ให้แก่ตนเองของหอยใต้ดิน โดยการอาศัยการเลื่อนไหลตนเองให้สอดคล้องไปกับบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของไทยในปัจจุบัน ดังเช่นอัตลักษณ์ของหอยใต้ดินที่เลื่อนไหลจากการพนันที่ผิดกฎหมาย เป็นกิจกรรมที่เบียดบังรายได้ของรัฐ และภาพลบในรูปแบบเดิม ๆ ไปสู่พื้นที่ใหม่ในหลายบริบท

แนวคิดพื้นที่ เป็นแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault, 1984) ได้เสนอแนวคิด เรื่อง “พื้นที่ของความเป็นอื่น” (Different space/other space) เป็นความสนใจพื้นที่ในฐานะที่เป็นความรู้ที่สัมพันธ์กับอำนาจ เป็นการควบคุมพื้นที่โดยเป็นการใช้ “อำนาจ/ความรู้” เราไม่ได้อยู่ในพื้นที่ของความเหมือนกันและว่างเปล่า แต่พื้นที่ที่เราอาศัยอยู่เป็นพื้นที่ของความแตกต่าง เป็นพื้นที่ที่ดึงเราออกจากตัวของเรา เราไม่ได้อยู่ในพื้นที่ว่างเปล่า

ที่เราสามารถวางความเป็นปัจเจกและสิ่งต่าง ๆ ลงไปได้ แต่เราอยู่ในชุดความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่ถูกกำหนดไว้แล้ว ต่อมา แนวคิดนี้ถูกอธิบายเพิ่มเติมโดยปีแอร์ บูดีเยอร์ (Pierre Bourdieu, 1990) โดยกล่าวว่า พื้นที่ที่มนุษย์มีระบบความสัมพันธ์ที่มีพื้นฐานอยู่บนอำนาจ และมนุษย์ต้องการมีตำแหน่งอยู่ในพื้นที่นั้น หรือคือเวทีที่คนในสังคมกำลังมีการกระทำสัมพันธ์กันตามสถานภาพและอำนาจ (สุภาวศ์ จันทวานิช, ๒๕๕๔: ๒๕๐)

แนวคิดนี้ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางในการอธิบายที่มา และการดำรงอยู่ของห้วยใต้ดิน ณ พื้นที่พิเศษ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ห้วยใต้ดินได้ใช้เป็นสนามในการแสดงตัวตนภายใต้อัตลักษณ์ใหม่ที่ห้วยใต้ดินได้เลือกนิยามให้แก่ตนเอง

แนวคิดการพินัยการศึกษาเรื่องการพินัยกับนโยบายสาธารณะ และเศรษฐกิจการพินัย พบว่า การพินัยในประเทศไทยเป็นสิ่งผิดกฎหมายเนื่องจากรัฐบาลพิจารณาว่าเป็นสิ่งที่เลวร้ายและส่งผลกระทบด้านลบต่อสังคม แต่ว่าจุดยืนของรัฐบาลไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมของคนส่วนใหญ่ ประชาชนจำนวนมากให้ความร่วมมือกับกิจกรรมหลายอย่างที่ผิดกฎหมาย (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, สังคิต พิริยะรังสรรค์ และนวนน้อย ตรีรัตน์, ๒๕๔๓) การพินัยเป็นหนึ่งในจำนวนกิจกรรมทางสังคมไม่ก่ออย่างที่ดีกทอดกันมาและปรากฏในเกือบทุกเผ่าพันธุ์มนุษย์ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และอาจกล่าวได้ว่า การพินัยเป็นปรากฏการณ์สากลของมนุษยชาติ (สังคิต พิริยะรังสรรค์, ๒๕๔๖: ๑-๙)

แนวคิดนี้ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการอธิบายว่า ธุรกิจการพินัยมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างทางอำนาจอย่างไร และฉายภาพผลประโยชน์ต่างตอบแทนแลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้มีอำนาจรัฐ อำนาจทางการเมืองที่ให้การอุปถัมภ์แก่ผู้ประกอบการธุรกิจการพินัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิควิธีเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์

เจาะลึก (In-Depth Interview) หรือการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างหรือกึ่งมีโครงสร้าง (Unstructured or Semi Structure Interviews) ซึ่งเป็นหลักวิธีหนึ่งของการเก็บข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Legard, Keegan and Ward, 2003; Gordon and Langmaid, 1998; สุขชาติ ประสิทธิรัฐสินธุ์ และ กรรณิการ์ สุขเกษม, ๒๕๕๑: ๖๗, ๙๑-๙๒) ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจง โดยกำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมายที่จะดำเนินการสัมภาษณ์เจาะลึกแบ่งเป็น ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่หนึ่ง เจ้ามือรายใหญ่และรายย่อย จำนวน ๒๐ คน กลุ่มที่สองผู้ซื้อห้วยใต้ดิน จำนวน ๔๐ คน กลุ่มที่สาม เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรวจและฝ่ายปกครอง จำนวน ๒๐ คน และกลุ่มที่สี่ นักวิชาการด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านการพินัยศึกษา ด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง ด้านสังคมศาสตร์ และอื่น ๆ จำนวน ๑๐ คน

พื้นที่การวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบกรณีศึกษาเชิงพื้นที่ (Area Study Research) ซึ่งหมายถึงการศึกษาที่ให้ความสนใจต่อคุณสมบัติของหน่วยที่ศึกษา (Research Entity) หน่วยเดียว โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาเพื่อตอบคำถามการวิจัยที่ว่า ภายใต้วาทกรรม “ห้วยใต้ดินเป็นธุรกิจผิดกฎหมาย” มีเงื่อนไขและปัจจัยใดที่ทำให้ธุรกิจห้วยใต้ดินยังคงมีพื้นที่ดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมไทย และทำไมในบริบทสังคมไทย ห้วยใต้ดินจึงเป็นกิจกรรมที่สังคมยอมรับโดยพฤตินัย มีความชอบธรรมจนกลายเป็นการบริโภคนิยมการพินัย ทำให้ห้วยใต้ดินจึงกลายเป็นคู่ตรงข้ามกับสลากกินแบ่งรัฐบาล ซึ่งเป็นห้วยรัฐที่มีสถานะถูกต้องตามกฎหมาย ห้วยใต้ดินจึงถูกเบียดขับจากกลไกรัฐที่ควบคุมและต้องการขยายพื้นที่ให้แก่ห้วยรัฐ ในขณะที่ห้วยใต้ดินพยายามโต้ตอบ หรือปฏิเสธภาพความจริงด้านลบ และได้เคลื่อนเปลี่ยนแปลงไหลสู่อัตลักษณ์ใหม่ของห้วยใต้ดินภายใต้บริบทสังคมไทย โดยผู้วิจัยได้กำหนดศึกษาเฉพาะพื้นที่ (Area Study Research) จำนวน ๒ จังหวัด คือ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดเลย

การเลือกพื้นที่ดังกล่าว จากการศึกษาของ พินิจ ลาภธนานนท์ และคณะ ๒๕๕๔: ๑๒๔) พบว่า ภาคตะวันออก เฉียงเหนือมีมูลค่าการเล่นห่วยใต้ดินมากเป็นอันดับ ๑ ของประเทศ มีมูลค่า ๒๗,๓๓๑ ล้านบาท ผู้วิจัยเลือกสองจังหวัด เป็นพื้นที่ศึกษา คือ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดเลย เนื่องจากจังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่มากที่สุด ของประเทศไทย และมีประชากรมากเป็นอันดับ ๒ ของประเทศ จำนวน ๑.๕ ล้านคน มีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (Gross Provincial Product-GPP) เท่ากับ ๒๔๕,๒๕๘ ล้านบาท และรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี ๙๗,๙๖๓ บาท มากเป็นอันดับ ๘ ของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๗) ในส่วนของ จังหวัดเลยนั้นเป็นจังหวัดชายแดนมีพื้นที่ติดกับสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว และเป็นจังหวัดที่มีผู้ค้า สลากกินแบ่งรายย่อยมากที่สุด โดยเฉพาะอำเภอวังสะพุง ที่มีตลาดนัดลอตเตอรี่ ที่มีมูลค่าเงินสะพัดสูงที่สุดใน ประเทศไทย ประมาณเดือนละ ๒,๐๐๐ ล้านบาท หรือ ๒๔,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี (สัมภาษณ์ข้าราชการระดับสูงวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๕๙) ในขณะที่ทั้งจังหวัดมีผลิตภัณฑ์ มวลรวม (Gross Provincial Product-GPP) เท่ากับ ๔๒,๗๓๗ ล้านบาท และรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี ๗๘,๙๕๖ บาท (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ, ๒๕๕๗) ทั้งนี้การเลือกสองจังหวัดนี้ นอกจาก จะเป็นการพิสูจน์ผลการสำรวจของ พินิจและคณะ ซึ่งมองใน ภาพรวมทั้งประเทศแล้วนั้น งานของผู้วิจัยจะมองทั้งระดับ มหาภาคและในแง่ปฏิบัติการวาทกรรมเชิงพื้นที่ด้วยภายใต้ กรอบแนวคิดใหม่ที่ผู้วิจัยจะนำมาอธิบายห่วยใต้ดิน โดย จะเป็นการบูรณาการร่วมกัน (Integrated Approaches) จากหลายแนววิเคราะห์หลายทฤษฎี ประกอบด้วย แนวคิด Postmodernism แนวคิด Post-structuralism และ แนวคิด Political Economy ทั้งสามแนวคิดทฤษฎีจะมี ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (Interaction) ภายใต้บริบททาง

สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองไทย เพื่อค้นหาคำตอบของ การคงอยู่ของธุรกิจการพนันในสังคมไทย รวมทั้งประเด็น เกี่ยวกับปฏิบัติการพนันผ่านกิจกรรมการพนันในรูปแบบต่าง ๆ ในสังคมไทยจากปัจจัยที่กล่าวนี้ จึงสนับสนุนให้กิจกรรม ทางเศรษฐกิจทางการและเศรษฐกิจใต้ดินในพื้นที่ทั้งสอง จังหวัดขยายตัวอย่างมาก โดยเฉพาะสลากกินแบ่งรัฐบาล/ ห่วยรัฐ และห่วยใต้ดิน/ห่วยเถื่อนจึงเป็นกิจกรรมที่คงอยู่ และคู่ขนานไปกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจประเภทอื่นด้วย

เครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะใช้คำถามสำคัญของการวิจัย (Main Question) เป็นเครื่องมือทำหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริง และความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ศึกษาเพื่อให้ได้ผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนด สำหรับเครื่องมือ หรืออุปกรณ์สนับสนุนที่สำคัญอื่น ๆ ในการวิจัยที่ต้องใช้ด้วย คือ เทปบันทึกเสียง อุปกรณ์บันทึกภาพและอุปกรณ์ จดบันทึกต่าง ๆ

ผลการวิจัย

๑. พื้นที่และการคงอยู่ของธุรกิจห่วยใต้ดิน ในสังคมไทย

ภายใต้วาทกรรม “ห่วยใต้ดินเป็นธุรกิจผิด กฎหมาย” มีเงื่อนไขและปัจจัยดังต่อไปนี้ที่ทำให้ธุรกิจ ห่วยใต้ดินยังคงมีพื้นที่ดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมไทย มาอย่างยาวนาน

ภาพรวมทั้งประเทศ

จุดเริ่มต้นและการดำรงอยู่ของห่วยใต้ดิน การก่อตัว ของนายอากร บ่อนเบี้ย และห่วย มีบริบททางประวัติศาสตร์ ยาวนานเชื่อมโยงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในมิติทางสังคม (สถานะทางสังคม) จากพงศาวดารประวัติศาสตร์ไทย พบว่า ชาวจีนอพยพได้นำการเล่นห่วยมาสู่ไทยราว ๆ ทศวรรษ ๒๓๖๐ ในประเทศจีนแต่โบราณกาลห่วยเป็นการพนันที่ให้

ผู้เล่นหายชื่อดอกไม้ที่เขียนไว้บนใบ คำว่า “หาย” เป็นภาษาจีน แปลว่า ดอกไม้ ต่อมาสัญลักษณ์ดอกไม้ถูกเปลี่ยนเป็นชื่อคนสำคัญของจีนเขียนเป็นภาษาจีน เมื่อมีการนำหายเข้ามาเล่นเป็นการพนันในไทยเปลี่ยนเป็นตัวอักษรไทย จึงมีชื่อเรียกกันว่า หาย ก ข หากมีเอกชนรายใดที่สามารถไปหายได้เป็นที่นิยมร่ำรวยไปตาม ๆ กัน ตัวอย่างเช่น นายพุ่ม นามเดิมของพระยารัตนาธิเบศร์เขียนกลอนไปหาย เก่งจนเป็นที่เลื่องลือและร่ำรวย ต่อมาได้ปูนบำเหน็จจากราชสำนัก ขึ้นเป็นพระยารัตนาธิเบศร์

หายได้ดินกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ จากการศึกษาพบว่า ธุรกิจหายได้ดินทั่วประเทศมีลักษณะคล้ายกัน คือ มีการจัดตั้งองค์กรเครือข่ายการขายและการเก็บรายได้ อย่างกว้างขวางและระบบมีความยืดหยุ่นซับซ้อนไปตามพื้นที่ตัวแปรหลัก ๆ คือ ขนาดและระดับศักยภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่เป็นสำคัญ ระบบการจัดการเครือข่ายธุรกิจ และโครงสร้างความสัมพันธ์ไม่ค่อยแตกต่างกัน แต่อาจมีประเด็นปลีกย่อยเท่านั้นที่อาจแตกต่างกัน สำหรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้น ผู้ที่อยู่ในเครือข่าย ประกอบด้วย นักเล่นหาย คนเขียนหาย คนเดินโพย และเจ้ามือ โดยทั้งหมดมีความสัมพันธ์กันแบบปิดบัง ซ่อนเร้นส่งผลให้วิธีที่ใช้ในการติดต่อระหว่างสมาชิกเป็นวิธีสื่อสารที่รู้กันเฉพาะกลุ่มเท่านั้น คนส่วนมากนิยมเล่นหายเพราะให้เงินรางวัลที่สูง และสร้างความรู้สึกลึกซึ้งขึ้น หรือ “ลุ้น” แก่ผู้เล่น ธุรกิจหายได้ดินจึงสร้างรายได้แก่ผู้ดำเนินกิจการเป็นอย่างมาก นอกจากนี้หายได้ดินยังดำเนินไปอย่างมั่นคงโดยได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วน โครงสร้างด้านอุปทานของหายได้ดิน อันเกิดจากกลไกของระบบอุปถัมภ์ ทำให้การซื้อขายหายได้ดินเป็นไปอย่างกว้างขวางและแนบแน่นกับผู้คนมากมาย ไม่จำกัดเพศ ชนชั้น หรือสถานะทางสังคม ส่งผลให้หายได้ดินเจริญรุ่งเรืองแม้จะเป็นธุรกิจนอกกฎหมายก็ตาม

หายได้ดินกับพื้นที่สาธารณะ จากการศึกษาพบว่า ธุรกิจหายได้ดินมีฐานผู้เล่นส่วนใหญ่อยู่ในเขตชนบท เนื่องจากหายได้ดินเป็นการพนันแบบเก่า ทำให้ตลาดใหญ่ยังคงอยู่ชนบท ดังการประเมินของศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ที่ระบุว่า มีจำนวนผู้เล่นหายได้ดินทั้งสิ้น ๑๙.๙ ล้านคน โดยแยกเป็นกรุงเทพมหานคร ๑.๕ ล้านคน เขตเมือง ๔.๗ ล้านคน และเขตชนบท ๑๓.๗ ล้านคน หากมองเฉพาะในเขตชนบทแล้ว หายได้ดินเป็นการพนันที่มีผู้นิยมเล่นมากที่สุด ในปี ๒๕๕๘ พบว่า หายได้ดินมีมูลค่าวงเงินหมุนเวียนประมาณ ๑๓๐,๘๗๙ ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นจากการสำรวจในปี ๒๕๕๓ ซึ่งมีมูลค่า ๑๐๒,๐๕๘ ล้านบาท จากตัวเลขดังกล่าว จะเห็นได้ว่าในช่วงระยะเวลา ๕ ปีผ่านไป มูลค่าวงเงินหมุนเวียนของหายได้ดินเพิ่มขึ้นถึง ๒๘,๘๒๑ ล้านบาท จากการประเมินมูลค่าของหายได้ดินในช่วงต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น แสดงว่าหายได้ดินก็เป็นเศรษฐกิจนอกระบบที่มีปริมาณเงินมหาศาลเกี่ยวข้องกับบุคคลมากมายและเกี่ยวข้องกับสังคมวัฒนธรรมหลายมิติที่ดำรงอยู่และเติบโตมาช้านาน ในสังคมไทย นอกจากนั้นการเติบโตของหายได้ดินจะขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐเป็นสำคัญด้วย

มุมมองของเจ้ามือรายใหญ่ และรายย่อย มองว่า เจ้ามือหายได้ดิน ต้องมีคุณลักษณะสำคัญที่เหมือนและแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ลักษณะเหมือน (Homogeneous) คือ จะมีฐานธุรกิจหลักทำอยู่แล้ว มีเครดิตความน่าเชื่อถือ มีเครือข่าย และมีฐานการเงินที่มั่นคง แต่มีความระมัดระวังในการประกอบธุรกิจหายได้ดิน ส่วนลักษณะที่แตกต่าง (Difference) คือ การมีเครือข่าย มีความสามารถสร้างเครือข่ายทั้งในพื้นที่จังหวัดและจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ เจ้ามือหายรุ่นใหม่เข้าสู่การด้วยการสืบทอดจากเจ้ามือหายรุ่นก่อน เจ้ามือหายรุ่นใหม่มีอายุน้อยระหว่าง ๓๐-๔๐ ปี มีการศึกษาดี ผ่านการศึกษาจากโรงเรียนมีคุณภาพดี มีชื่อเสียง และมักจะประสบความสำเร็จผ่านการศึกษา

ระดับมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน ทั้งมหาวิทยาลัยในประเทศและต่างประเทศ เป็นบุคคลที่มีเกียรติและเป็นที่ยอมรับของสังคม กลืนเข้ากับชนชั้นกลางในเมืองได้อย่างแนบแน่น มีความเอนเอียงที่จะแสวงหาอำนาจทางเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมืองควบคู่กันไป ซึ่งต่างจากรุ่นพ่อที่มุ่งแต่แสวงหาอำนาจทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น

มุมมองของผู้ซื้อหวยมองว่า ชาวบ้านโดยเฉพาะคนจน ผู้หญิง คนขายของ ล้วนแต่มีความเสี่ยงในการดำรงชีพมากขึ้นเนื่องจากนโยบายรัฐ การต้องดิ้นรนปรับตัวเอาชีวิตรอดด้วยวิธีการต่าง ๆ จึงเกิดขึ้น ซึ่งการซื้อหวยใต้ดินก็เป็นการจัดการความเสี่ยงในการดำรงชีวิตอีกแบบหนึ่ง คือการเสี่ยงโชคผ่านหวยใต้ดิน อย่างน้อยผู้เล่นก็มีอำนาจในการจัดการได้ เป็นหนทางในการสร้างรายได้แก่ครัวเรือน เป็นกิจกรรมสันทนาการสร้างปฏิสัมพันธ์ในชุมชนเป็นการเล่นเพื่อความบันเทิง

มุมมองของเจ้าหน้าที่รัฐมองว่า หวยใต้ดินมีการจัดการในรูปองค์กร เนื่องจากมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นจำนวนมาก หมายถึง บุคคล กลุ่มคนชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกขององค์กรที่มีความเกี่ยวข้อง มีผลประโยชน์ สิทธิหรือส่วนได้ส่วนเสีย หรืออาจจะเกิดผลกระทบ หรือได้รับผลกระทบจากการดำเนินการขององค์กรการหวยใต้ดินก็มีการจัดตั้งในลักษณะองค์กรรูปแบบหนึ่ง คือ เป็นองค์กรเร้นลับขนาดใหญ่ที่ดำรงอยู่ในสังคมไทย มีกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่จะเป็นผู้ที่กำหนดทิศทางธุรกิจ และมีอิทธิพลต่อความเจริญเติบโต หรือต่อความอยู่รอดขององค์กร

มุมมองของนักวิชาการมองว่า ธุรกิจการพนันเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับทุนนิยมสมัยใหม่ เป็นเรื่องของการบริโภคสมัยใหม่ที่สนองความต้องการของมนุษย์ เรียกว่า “การบริโภคสัญญา” ถึงแม้การพนันจะมีความเสี่ยงในการบริโภค แต่สิ่งที่ทำให้การพนันยังคงอยู่ได้คือการผลิตสัญญาใหม่

ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ผู้เล่นไม่ได้มองว่ากำลังเล่นการพนัน หากแต่มองว่ากำลังเล่นเกมเพื่อความสนุกเพื่อความบันเทิง ในอนาคตภาครัฐควรปรับรูปแบบบริหารจัดการการพนันให้เกิดประโยชน์แก่ตนมากกว่าการใช้อำนาจในการปราบปรามเพียงอย่างเดียว เมื่อธุรกิจการพนันยังคงดำรงอยู่ได้ ในขณะเดียวกันมุมมองของผู้เล่นเปลี่ยนไป เป็นไปได้หรือไม่ที่ภาครัฐจะใช้กลไกของตนผสมผสานความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมชุมชน เศรษฐกิจผิดกฎหมาย และรายได้ของรัฐให้กลายเป็นเรื่องเดียว เพื่อก่อให้เกิดรายได้ รวมถึงผลประโยชน์แก่รัฐและสังคมมากที่สุด

มุมมองของภาคประชาสังคม-นักธุรกิจอื่น ๆ มองว่า “หวย” ถูกพัฒนามาเป็นผลิตภัณฑ์พ่วง (By product) ของสลากกินแบ่งฯ อีกที่ เจ้ามือหวยยังมิค่าใช้จ่ายไม่น้อย ต้องจ่ายให้กับเครือข่าย Distribution ที่เรียกว่า “คนเดินโปย” ประมาณ ๕-๑๐% ในบางกรณีก็อาจมีส่วนลดให้ “รายใหญ่” ๕-๑๐% และค่าใช้จ่ายสำคัญ อีกอย่างก็คือ “ค่าคุ้มครอง” ซึ่งต้องจ่ายให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเนื่องจากเป็นเรื่องผิดกฎหมาย (ค้าขายแข่งกับ Monopoly ของรัฐ) มีคนกล่าวว่า เงินบ่อนเงินหยวนนี้ตำรวจเรียก “เงินเย็น” เพราะจริง ๆ ไม่มีใครเดือดร้อน คนเล่นก็สนุกอยากเล่นเอง คนเดินโปยก็มิงานทำ เจ้ามือก็ประกอบธุรกิจไม่ว่าใคร มีเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ กลุ่มนี้ยังมองว่า ควรมีการปฏิรูปกองสลากฯ เพราะสำนักงานสลากฯ เป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้สลากฯ แพง เนื่องจากการบริหารจัดการไม่มีประสิทธิภาพ โดยปล่อยให้ผู้ค้ารายใหม่ผูกขาดโควตา และมีอิทธิพลเหนือราคา ขณะที่สำนักงานกองสลากฯ กลับใช้ข้ออ้างเพื่อเพิ่มจำนวนการพิมพ์ หรือเพิ่มประเภทของสลากฯ ใหม่ และไม่มีมาตรการช่วยเหลือดูแลความเดือดร้อนของผู้ค้ารายย่อยที่เป็นประชาชนผู้มียาได้น้อย หรือผู้พิการ ซึ่งปัญหาการขายสลากฯ เกินราคาส่งผลให้ประชาชนหันไปซื้อหวยใต้ดิน

จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดเลย

จังหวัดนครราชสีมา มีเจ้ามือรายใหญ่ประมาณ ๘-๑๐ ราย โดยมูลค่าห่วยไต้ดินในจังหวัด มียอดแทงในเขตอำเภอเมือง ๒๐-๔๐ ล้านบาทต่องวดต่อเจ้ามือรายใหญ่ต่อราย ส่วนอำเภอรอบนอกแต่ละอำเภอประมาณ ๓-๘ ล้านบาทต่องวดต่อเจ้ามือรายใหญ่ต่อราย โดยห่วยไต้ดิน มีสัดส่วนการเล่นมากกว่าการพนันประเภทอื่น ส่วนจำนวนที่จ่ายให้เจ้าหน้าที่รัฐนั้น ในเขตอำเภอเมืองจ่ายให้ตำรวจท้องที่เป็นรายเดือน ๑๕๐,๐๐๐-๓๐๐,๐๐๐ บาท ส่วนอำเภอรอบนอกแต่ละอำเภอประมาณ ๓๐,๐๐๐-๔๐,๐๐๐ บาท และจ่ายให้เจ้าหน้าที่รัฐเป็นครั้งคราว ๑๐,๐๐๐-๓๐,๐๐๐ บาท ต่อครั้งต่อเจ้ามือห่วยหนึ่งราย สำหรับประเด็นที่ว่าเงินห่วยไต้ดิน หมุนเวียนไปในกิจกรรมใดบ้างและประเด็นที่ว่าหากนำห่วยไต้ดินขึ้นมาบนดินมีความเห็นอย่างไรนั้น คำตอบคือนำเงินจากห่วยไต้ดินไปซื้อที่ดิน รถมอเตอร์ไซด์ สหกรณ์ทรัพย์อื่น ๆ ใช้ในกิจการทางการเมืองท้องถิ่น และนำกำไรส่วนหนึ่งไปกระจายความเสี่ยงโดยลงทุนในธุรกิจอื่นที่ถูกกฎหมาย ส่วนหากนำห่วยไต้ดินขึ้นมาบนดินมีความเห็นอย่างไรนั้น พบว่า เห็นด้วยกับการนำห่วยไต้ดินขึ้นมาบนดิน ตำรวจจะไม่มายุ่งและยังสามารถขายห่วยไต้ดินในเวลาเดียวกันได้อีกด้วย รัฐมีรายได้จากภาษีและค่าธรรมเนียมจากห่วยบนดิน และห่วยไต้ดินเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย ทำให้ประชาชนพร้อมที่จะเสี่ยงโชคเข้าสู่วงจรการซื้อขายห่วยไต้ดินกลายเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการจัดปัญหาทางเศรษฐกิจที่ลงทุนน้อย แต่อาจได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า

จังหวัดเลย มีเจ้ามือรายใหญ่ประมาณ ๒-๓ ราย เจ้ามือรายใหญ่จะเป็นเครือข่ายโยงใยกันโดยมูลค่าห่วยไต้ดินในจังหวัด มียอดแทงโดยรวมต่องวดในเขตอำเภอเมือง ๑๕-๒๐ ล้านบาทต่องวด ส่วนอำเภอรอบนอกรวมแล้วประมาณ ๓-๕ ล้านบาทต่องวด ถ้าเกินก็ถ่ายทอดให้เจ้าอื่นเพื่อกระจายความเสี่ยง เลขดังก็อันหรือจ่ายครั้งเดียวโดยจะส่งต่อไปที่ขอนแก่นหรือกรุงเทพฯ โดยห่วยไต้ดิน

มีสัดส่วนการเล่นมากกว่าการพนันประเภทอื่น ส่วนจำนวนที่จ่ายให้เจ้าหน้าที่รัฐมีการจ่ายให้หลายหน่วยในเขตอำเภอเมืองจ่ายให้ตำรวจท้องที่เป็นรายเดือน ๕๐,๐๐๐-๑๐๐,๐๐๐ บาท ส่วนอำเภอรอบนอกแต่ละอำเภอประมาณ ๒๐,๐๐๐-๓๐,๐๐๐ บาท และจ่ายให้เจ้าหน้าที่รัฐเป็นครั้งคราว ๑๐,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ บาทต่อครั้งต่อเจ้ามือห่วยหนึ่งราย สำหรับประเด็นที่ว่าเงินห่วยไต้ดิน หมุนเวียนไปในกิจกรรมใดบ้างนั้น คำตอบจะคล้ายกับจังหวัดนครราชสีมา คือนำไปซื้ออสังหาริมทรัพย์ ลงทุนในธุรกิจอื่นที่ถูกกฎหมาย และใช้ในกิจการทางการเมืองท้องถิ่น ประเด็นการนำห่วยไต้ดินขึ้นมาบนดินมีทั้งเห็นด้วยกับการนำห่วยไต้ดินขึ้นมาบนดิน เพราะจะได้ไม่ต้องจ่ายเงินแก่ตำรวจ และตำรวจจะไม่มายุ่ง แต่ก็ยังคงจะขายห่วยไต้ดินคู่กับห่วยบนดิน และในส่วนที่ไม่เห็นด้วยเพราะจะกระทบต่อยอดการขายสลากกินแบ่งรัฐบาล ซึ่งเป็นอาชีพที่มีชาวจังหวัดเลยขายมากที่สุด ทั้งนี้ห่วยไต้ดินเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยเป็นเรื่องของการเสี่ยงโชค

๒. ปฏิบัติการวาทกรรมการพนัน (Discursive Practice) ที่ใช้เบียดขับพื้นที่ห่วยไต้ดินในสังคมไทย

ปฏิบัติการสถาปนาห่วยรัฐสู่การเป็น “วาทกรรมหลัก”

บริบททางสังคม มีการกำหนดเงินรางวัลมูลค่าสูงเพื่อจูงใจในการซื้อ และชี้ให้เห็นถึงความสามารถในการเปลี่ยนวิถีชีวิตได้หากถูกรางวัลใหญ่ ห่วยรัฐมีรูปแบบความสัมพันธ์ของเครือข่ายแบบเปิดเผย ไม่ซ่อนเร้นปิดบังตัวตน เนื่องจากการซื้อ-ขายห่วยรัฐไม่ผิดศีลธรรม ไม่ผิดกฎหมาย โดยมีพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. ๒๔๗๘ และพระราชบัญญัติสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ. ๒๕๑๗ มารองรับ อีกทั้งการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การนำรายได้ของรัฐที่ได้จากการจำหน่ายห่วยรัฐไปใช้ในกิจการสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ สร้างความรู้สึกแก่ผู้ซื้อว่าตนเองได้เป็นส่วนหนึ่งของการทำบุญ ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคมผ่านการซื้อ

ห่วยรัฐ ดังที่สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล เขียนข้อความกำกับไว้ได้ภาพสถิติการนำส่งรายได้แผ่นดินว่า “ผู้ซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ” จากข้อมูลสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ในส่วนการบริหารรายจ่ายงบประมาณ พบว่า รายได้ส่วนนี้ใช้เพื่อดำเนินกิจกรรมสาธารณประโยชน์ด้านการศึกษา ศาสนา กีฬา การแพทย์ ฯลฯ อีกทั้งทุกเหล่าๆ ถวายเนื่องในโอกาสต่าง ๆ รวมเป็นเงิน ๑๑๔.๒ ล้านบาท

บริบททางเศรษฐกิจ นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ ประเทศไทยประสบภาวะเศรษฐกิจฝืดเคือง พระองค์ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งโรงห่วยของรัฐบาล เพื่อกระตุ้นการนำเงินออกมาใช้จ่ายในการเล่นห่วยเป็นการดึงเงินเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ สู่ปัจจุบันในรูปแบบของการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล และสลากพิเศษเพื่อการกุศล สลากพิเศษเลขท้าย ๒ และ ๓ ตัว ดังข้อมูลการนำส่งเงินเข้ารัฐบาลโดยสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๕๒ เป็นเงิน ๗๑,๘๖๕ บาท และช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๙ เป็นเงิน ๑๒๘,๘๔๑ บาท

บริบททางการเมือง มีการเชื่อมโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในการเป็นผู้ก่อตั้งและริเริ่มการเล่นห่วยรัฐอย่างถูกกฎหมาย อีกทั้งดำเนินการผ่านเกณฑ์ความยุติธรรมโดยใช้อำนาจในการตราพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. ๒๕๗๘ ระบุบัญชี ก เป็นการพนันที่ห้ามเล่นโดยเด็ดขาด และบัญชี ข เป็นการพนันที่อนุญาตให้เล่นได้อย่างถูกต้อง รวมถึงพระราชบัญญัติสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ. ๒๕๑๗ ระบุไว้ว่า สลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นการเล่นพนันที่สามารถดำเนินการตามกฎหมายได้เนื่องจากได้รับการประทับตราและอนุญาตจากเจ้าพนักงานแล้ว ในข้อบัญญัติทางกฎหมายระบุให้มีผลต่อการเรียกร้องในการชำระหนี้ตามกฎหมายได้

ปฏิบัติการสถาปนาห่วยใต้ดินสู่การเป็น “วาทกรรมรอง”

บริบททางสังคม มีปฏิบัติการสร้างภาพแทนความจริงของห่วยใต้ดินว่าเป็นการพนันเป็นอบายมุข หากดูตาม สิ่งคาลกสูตร ซึ่งเป็นพระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงข้อประพฤติปฏิบัติที่ดีที่เหมาะสม และข้อที่ควรเว้นว่าด้วยอบายมุข ๖ หรือหนทางแห่งความเสื่อมและความพินาศของทรัพย์สมบัติและตนเอง หนึ่งในนั้น คือ การเป็นนักเลง การพนัน หมายถึง การชอบเล่นการพนันขั้นต่อมิได้เสีย เช่น เล่นไพ่ เล่นห่วย จนถึงขั้นที่เรียกว่า ฝืนพนันเข้าสิง การเป็นนักเลงการพนันเป็นหนทางของการก่อเวร ซึ่งกันและกันทำให้เสียทรัพย์สินไม่มีใครไว้วางใจ ไม่มีใครอยากคบค้าสมาคม ไม่มีใครต้องการเกี่ยวดองร่วมวงคว้านด้วย เนื่องจากกลัวการเสื่อมจากการได้คู่ครองที่ไม่ดี ทั้งนี้ในภาพแทนความจริงของการก่อปัญหาสังคมตามประวัติศาสตร์ ดังปรากฏในจดหมายเหตุของ ชิมอง เดอ ลาลูแบร์ เอกอัครราชทูตฝรั่งเศส สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ในปี พ.ศ. ๒๒๓๐ บันทึกความตอนหนึ่งว่า “ชาวสยามรักการเล่นพนันกันเหลือเกิน จนกระทั่งฉิบหายขายตนหรือไม่ก็ขายบุตรธิดาของตนด้วย ในประเทศนี้ถ้าลูกหนี้คนใดไม่มีเงินทองหรือข้าวของติดราคาให้เจ้าหนี้ก็ขายลูกเฒ่าของตนเพื่อชำระหนี้สินไปได้ และยังไม่พอกับหนี้ที่ตนทำไว้ตัวเองก็ตกเป็นทาสไปด้วยอีกคน” และในสมัยรัชกาลที่ ๔ ประเทศไทยยกเลิกภาษีผูกขาดหลายประเภท เนื่องจากทำสัญญาผูกพันกับต่างประเทศ จึงมีการกำหนด “ภาษีการพนัน” เพิ่มจากอากรบ่อนเบี้ย แต่การอนุญาตให้เล่นการพนันทำให้ประชาชนมอมเมาอยู่แต่การเล่นพนัน แต่เพียงอย่างเดียวไม่สนใจเอาเวลาไปประกอบอาชีพต่าง ๆ มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวทำให้คนที่ติดการพนันส่วนใหญ่มีฐานะความเป็นอยู่ที่ยากจนลง ขณะเดียวกันก็มีนิสัยเกียจคร้านในการทำงานทำให้คนเล่นการพนันหันมาก่ออาชญากรรมต่าง ๆ เพราะเล่นจนหมดตัวและไม่อาจเลิกเล่นได้ อีกทั้งไม่ประกอบอาชีพอย่างอื่นก็ต้องหาทางออกโดยการปล้นจี้ลักทรัพย์

บริบททางด้านเศรษฐกิจ ผ่านการบันทึกเรื่องราวในสมัยรัชกาลที่ ๓ พ.ศ. ๒๓๗๘ เริ่มมีการแพร่เข้ามาของการพนันจีนด้วยกัน ๓ ชนิด คือ ถั่ว โป และห่วย ช่วงแรกนั้นเป็นความนิยมเล่นกันในหมู่คนจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ต่อมาประเทศไทยประสบปัญหาเศรษฐกิจฝืดเคืองรัฐได้ใช้นโยบายการแสวงหาประโยชน์จากการเล่นห่วย โดยการให้สัมปทานจัดตั้งโรงหวยรัฐ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนนำเงินมาใช้จ่ายเล่นห่วย ทำให้เงินกลับเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแก้ปัญหาเงินฝืดได้เป็นผลสำเร็จ อีกทั้งรัฐยังได้ผลพลอยได้จากการให้สัมปทานการจัดตั้งโรงหวยเป็นเงินรายได้จากการเรียกเก็บภาษี ที่เรียกว่าอากรห่วย แต่เพื่อป้องกันปัญหาผู้คนมอมเมาอยู่กับการเล่นพนันรัฐจึงมีการจำกัดจำนวนโรงหวยรัฐให้มีเพียงแค่ ๒ โรง คือ โรงหวยเช้าและโรงหวยค่ำ ทำให้ผู้คนที่ต้องการเล่นห่วยต้องแอบลักลอบเล่นห่วยกับโรงหวยเถื่อน ที่ไม่ได้รับสัมปทานจากรัฐ ส่งผลให้รัฐขาดรายได้ที่ควรเก็บได้จากการเก็บภาษีอากรห่วย เพื่อนำมาใช้ในการกิจกรรมการพัฒนาประเทศ รัฐจึงทำการปราบปรามและลงโทษ ทั้งนายทุนผู้จัดตั้งโรงหวยเถื่อนและผู้ลักลอบเล่นห่วยเถื่อน อีกทั้งจากผลการศึกษา พบว่า มีเงินหมุนเวียนในกิจกรรมห่วยใต้ดิน ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๘ ที่สูงถึง ๑๓๐,๘๗๙-๓๒๐,๐๐๐ ล้านบาท ต่อปี เป็นการตอกย้ำภาพแทนความจริงในแง่การเบียดบังรายได้ที่พึงเป็นของรัฐ เป็นการก่อรายได้เฉพาะกลุ่มบุคคลรายได้มหาศาลที่รัฐต้องเสียให้แก่ธุรกิจห่วยใต้ดินเป็นการตรึงภาพลบของห่วยใต้ดินให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

บริบททางการเมือง ที่ใช้ตัวบทกฎหมายในการสร้างภาพแทนความจริงด้านลบแก่ห่วยใต้ดินนั้น พบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพนันในประเทศไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. ๒๔๗๘ แบ่งประเภทการพนันเป็น ๒ ลักษณะ คือ การเล่นพนันที่ห้ามเด็ดขาดระบุไว้ในบัญชี ก และการพนันที่อนุญาตให้เล่นได้ระบุไว้ในบัญชี ข ซึ่งตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. ๒๔๗๘ นั้น ห่วยใต้ดินถูกจัดเป็นการพนันประเภท ก ที่ไม่อนุญาตให้เล่นได้ จึงถือว่าห่วยใต้ดิน

มีความผิดตามกฎหมาย นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. ๒๔๗๘ ได้กำหนดให้บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๕๓-๘๕๕ มีผลบังคับใช้ในเรื่องการพนันซึ่งกล่าวไว้ว่า “หนี้อันเกิดจากการพนันเป็นหนี้ที่ไม่สมบูรณ์ตามกฎหมาย” กล่าวคือ เมื่อชำระไปแล้วเรียกคืนไม่ได้ หรือไม่ชำระก็ไม่อาจฟ้องร้องบังคับกันได้ เช่นเดียวกันกับหนี้ที่เกิดจากการเล่นห่วยใต้ดินเป็นหนี้ที่เกิดจากการพนัน อันเป็นหนี้ที่ไม่สมบูรณ์ตามกฎหมาย ซึ่งเมื่อชำระไปแล้วเรียกคืนไม่ได้หรือไม่ชำระแล้ว จะไม่อาจฟ้องร้องบังคับคืนได้ ทำให้ห่วยใต้ดินถือเป็นการพนันผิดกฎหมายไม่ได้รับการอนุญาตให้เล่น

สรุปและอภิปรายผล

รัฐใช้วาทกรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างความหมาย ความรู้และความจริงบางอย่างให้เกิดขึ้น โดยมีกระบวนการก่อรูปวาทกรรมที่เรียกว่าปฏิบัติการสถาปนา “วาทกรรมหลัก” ซึ่งในที่นี้คือห่วยรัฐหรือสลากกินแบ่งรัฐบาล และในขณะเดียวกันก็ใช้ความพยายามในการสกัดกั้นให้ความหมาย ความรู้และความจริงบางอย่างเลือนหายไปจากสังคม โดยการสร้างคู่ตรงข้ามที่แตกต่างและด้อยคุณค่ากว่าขึ้นมาให้เรียกว่าปฏิบัติการสถาปนา “วาทกรรมรอง” ซึ่งในที่นี้ คือ ห่วยใต้ดินนั่นเอง จากการสร้างภาพแทนความจริงร่วมกันระหว่างแนวคิด วาทกรรมและแนวคิดสัณยวิทยา นำไปสู่การเป็นคู่ตรงข้ามอย่างสมบูรณ์ของห่วยใต้ดินและห่วยรัฐหรือสลากกินแบ่งรัฐบาล ผ่านกระบวนการต่าง ๆ เพื่อสร้างความถูกต้องและชอบธรรม

สภาพเศรษฐกิจและรายได้ จะพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่แย่ที่สุดและมีประชากรมากที่สุด แต่กลับเป็นภาคที่มีจำนวนสลากฯ ไหลเข้ามามากที่สุดด้วย นอกจากวันสำคัญ ๆ แล้ว ปัจจัยทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับจารีตประเพณีก็ยังคงมีผลต่อการซื้อสลากฯ ด้วยเช่นกัน

จากภาพความจริงด้านลบสู่อัตลักษณ์ใหม่โดยการเปลี่ยนรูปแบบ/วิธีการเล่นและชื่อเรียก เพื่อสละภาพของการเป็นการละเล่นเสี่ยงทายตัวอักษรที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม อีกทั้งภายใต้บริบทเศรษฐกิจและสังคมไทยได้ดินพลิกนัยความหมายตนเองให้สอดคล้องกับค่านิยม ความเชื่อของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไปสู่นิยามความหมายของการเป็นความหวัง เป็นโอกาส เป็นการเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจเป็นการละเล่นบันเทิง เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจจากภาวะความกดดันทางเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเป็นเครื่องมือสร้างเครือข่ายทางสังคม ประการสุดท้ายพื้นที่การดำรงอยู่ของหวยใต้ดินจึงมีใช้พื้นที่สว่างที่ถูกกฎหมายตามวาทกรรมหลักของรัฐ ขณะเดียวกันก็มีได้เป็นพื้นที่ที่มีผู้คนไม่สามารถมองเห็นและเข้าถึงได้ แต่พื้นที่หวยใต้ดินเป็นพื้นที่สลัวซึ่งคนไทยทุกระดับชั้นในสังคมสามารถสัมผัสได้

หวยรัฐบาล ประชาชนสามารถซื้อขายได้อย่างเปิดเผย เพราะรัฐกำหนดให้ถูกกฎหมาย ภาพปรากฏคือผู้มีรายได้ระดับปานกลางขึ้นไปสามารถซื้อหาได้ รัฐมีรายได้จากกิจกรรมนี้ ในขณะที่หวยใต้ดิน ภาพปรากฏคือ การซื้อขายแบบผิดกฎหมาย มโนภาพของผู้ซื้อส่วนใหญ่เป็นชนชั้นแรงงาน มีการศึกษาไม่สูงมากนัก มีรายได้น้อยถึงรายได้ปานกลาง กิจกรรมนี้ทำให้รัฐสูญเสียรายได้ ดังนั้น การซื้อสินค้าไม่ว่าจะเป็นการซื้อหวยรัฐบาลหรือหวยใต้ดิน ในที่นี้ถือว่าผู้ซื้อได้บริโภคสัณยวัตถุไปด้วยในเวลาเดียวกัน

เมื่อเทียบเคียงกับการซื้อหวยใต้ดิน หรือแม้แต่ภาพความจริงในสังคมไทยที่ถูกตรึงให้คุ้นชินกับการเป็นชนชั้นล่างถึงชนชั้นกลาง ฐานะทางสังคมไม่สูงนัก อาจกล่าวได้ว่าการถูกกำหนดภาพชนชั้นของผู้ซื้อหวยรัฐบาลกับหวยใต้ดินมาจากวาทกรรมการสร้างอัตลักษณ์ที่ดีแก่หวยรัฐบาลพร้อมกับการสร้างภาพลบแก่หวยใต้ดิน ซึ่งถือเป็นการก่อความรุนแรงทางสัญลักษณ์เพื่อเบียดขับพื้นที่ของหวยใต้ดินให้อยู่ในมุมมืด และขยายอาณาบริเวณให้แก่หวยรัฐบาลท้ายที่สุดผู้บริโภคจึงกลายเป็นผู้บริโภคความหมายสัญลักษณ์ของหวยใต้ดินแทนการบริโภคเพียงรูปสัญลักษณ์นั่นเอง

ผลจากการสร้างวาทกรรม หวยรัฐบาล-หวยเถื่อนท่ามกลางข้อจำกัดที่โครงสร้างทางการตลาดของหวยรัฐบาลไม่เอื้ออำนวยและมีความซับซ้อนทำให้ความนิยมหวยใต้ดินในสังคมไทยมีจำนวนผู้เล่นและปริมาณวงเงินหมุนเวียนที่มากกว่า เป็นการชี้ให้เห็นถึงการดำรงอยู่และการแบ่งพื้นที่แห่งการยอมรับอย่างกว้างขวาง ผู้คนรับรู้และคุ้นชินถึงการมีอยู่ เข้าใจและยอมรับในวิถีของหวยใต้ดิน

หากดูจากปริมาณที่เพิ่มขึ้นของผู้คนที่พนันหวยใต้ดินไว้วางใจเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตแล้ว น่าจะสะท้อนถึงความเข้มแข็งของหวยใต้ดินในการดำรงตนเพื่อต่อต้านอัตลักษณ์ด้านลบของตนจากความรุนแรงที่รัฐพยายามยึดเหนี่ยววาทกรรมหวยเถื่อน การเลื่อนไหลย้ายพื้นที่จากการพนันที่ผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม สู่การเป็นหนทางในการสร้างรายได้แก่ครัวเรือน เป็นกิจกรรมสันตนาการสร้างปฏิสัมพันธ์ในชุมชน เป็นการเล่นเพื่อความบันเทิงถือเป็นความสำเร็จของการขยับตัวออกจากพื้นที่มุมมืดของหวยใต้ดิน ภาพด้านลบที่ถูกตรึงเอาไว้จากวาทกรรม “หวยเถื่อน” ได้ถูกสลัดทิ้งทีละน้อย

การที่สังคมไทยเกิดการเข้าใจและยอมรับหวยใต้ดินเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตในที่สุด กล่าวได้ว่า เป็นการสร้างพื้นที่ใหม่ที่ผู้คนต่างรับรู้ถึงการมีอยู่ และต่างมีความสัมพันธ์กันในรูปแบบองค์การเ็นลักษณะขนาดใหญ่ ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้บังคับใช้กฎหมาย ผู้ค้า ผู้ซื้อ แต่เนื่องด้วยการถูกกดทับด้วยวาทกรรม “หวยเถื่อน” “หวยผิดกฎหมาย” ทำให้พื้นที่ของหวยใต้ดินยังคงไม่สามารถตีตลาดขึ้นมาบนดินอย่างเปิดเผยได้อย่างสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๑. สังคมไทยมีปัญหาเกี่ยวเนื่องกับการพนันมาอย่างยาวนาน ทั้งนี้เป็นผลมาจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. ๒๔๗๘ มาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งปัจจุบันนับเป็นเวลาได้ ๘๐ ปีแล้ว จึงทำให้พระราชบัญญัติฉบับนี้ถูกมองว่าล้าหลังกว่าสถานการณ์ที่เป็นจริง ขาดความทันสมัย

และขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้เพราะเหตุว่าการพนันได้ถูกพัฒนาให้มีรูปแบบและช่องทางการเล่นพนันที่แตกต่างและเพิ่มเติมจากอดีตไปค่อนข้างมาก ดังนั้นควรมีการศึกษาเพื่อแก้ไขกฎหมายดังกล่าว

๒. การควบคุมการพนันที่ถูกกฎหมายควรมีแบ่งแยกอำนาจระหว่างหน่วยงานที่เป็นผู้ออกใบอนุญาตกับหน่วยงานที่ทำหน้าที่ตรวจสอบและปราบปรามออกจากกัน คณะกรรมการที่ทำหน้าที่กำกับดูแลและควบคุมการพนันควรมาจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เช่น จากกรมสรรพสามิต กรมสรรพากร และ ปปง. ฯลฯ

๓. การบริหารจัดการให้หวยใต้ดิน ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า มีเงินหมุนเวียนในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๘ สูงถึง ๑๓๐,๘๗๙-๓๒๐,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี ดังนั้น หาก

ภาครัฐสามารถดึงเงินรายได้ส่วนนี้ที่พึงเป็นของรัฐกลับมาระบบ จะเป็นการแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ดิน และยังทำให้รัฐมีความมั่นคงทางรายได้ของประเทศอีกด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาถึงบทบาทขององค์กรในฐานะผู้กำกับดูแลกิจการการพนัน (Regulator) และองค์กรในฐานะผู้ประกอบการธุรกิจการพนัน (Operator) ในบริบทสังคมไทย

๒. ควรศึกษาวิธีการบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) ในกรณีที่รัฐนำเงินจากเศรษฐกิจใต้ดินและหวยใต้ดินขึ้นมาอยู่ในระบบ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางรายได้ที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

เอกสารอ้างอิง

- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (๒๕๕๔). *วาทกรรมการพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ ๕). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (๒๕๕๕). *สัญญาประชาคม โครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยม กับการศึกษาประวัติศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (๒๕๕๓). *เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยหวยใต้ดิน*. ในผาสุก พงษ์ไพจิตร สังคีต พิริยะรังสรรค์ และนวนน้อย ตรีรัตน์. (บก). *หวย ช้อง บ่อน และยาบ้า: เศรษฐกิจนอกกฎหมายกับนโยบายสาธารณะในประเทศไทย*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พินิจ ลาภอนันท์ และคณะ. (๒๕๕๔). *การศึกษาสถานการณ์ พฤติกรรม และผลกระทบการพนันในประเทศไทย*. สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สังคีต พิริยะรังสรรค์, นวนน้อย ตรีรัตน์, ยงยุทธ ไชยพงศ์ และคณะ. (๒๕๕๖). *เศรษฐกิจการพนันทางเลือกเชิงนโยบาย*. สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลและศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรณิการ์ สุขเกษม. (๒๕๕๑). *วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ: การวิจัยปัญหาปัจจุบันและการวิจัยอนาคต*. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- สุภาภรณ์ จันทวานิช. (๒๕๕๔). *ทฤษฎีสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. Retrieved from: http://www.nesdb.go.th/more_news.php?cid=383&filename=index

รัตพงษ์ สอนสุภาพ และศรีณย์ ธิติลักษณ์. (๒๕๕๔). *สลากกินแบ่งรัฐบาล: โครงสร้างอำนาจและผลประโยชน์ของใคร*. ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

อภิญา เพื่องฟูสกุล. (๒๕๕๖). *อัตลักษณ์ Identity: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

Barthes, Roland. (1964). *Elements of semiology*. Publ. Hill and Wang.

Bourdieu, Pierre. (1990). *The logic of practice*. Translated by Richard Nice. Cambridge: Polity Press.

De Saussure, Ferdinand. (1910). *Third course of lectures on general linguistics*. Publ. Pergamon Press.

Foucault, Michel. (1970). "The order of discourse". In Robert Young, ed., (1981). *Untying the Text: A Post-Structuralist Reader*. Boston: Routledge and Kegan Paul.

Foucault, Michel. (1984). "Space, knowledge, and power" In Paul Rabinovitch, ed., *The Foucault Reader*. New York: Pantheon Books.

Hall, Stuart. (1996). *The questions of cultural identity*. SAGE Publications Ltd.

Gordon, W. and Langmaid, R. (1998). *Qualitative Market Research*. Aldershot, Gower Publishing.

Legard, R., Keegan, J. & Ward, K. (2003). 'In-depth interviews', in *Qualitative research practice. A guide for social research students and researchers*, Sage, London.